

KARA VE DENİZ:
BİR DÜNYA TARİHİ İNCELEMESİ
CARL SCHMITT

VakıfBank Kültür Yayınları: 0015
Felsefe: 003

KARA VE DENİZ
BİR DÜNYA TARİHİ İNCELEMESİ
CARL SCHMITT

Özgün Adı
Land und Meer:
Eine weltgeschichtliche Betrachtung

Türkçesi
Gültekin Yıldız

Yayın Danışmanı
Ekrem Demirli

Kitap Editörü
Erdem İlgi Akter

Sayfa Uygulama
Yümna Sarıkaya

Kapak
Fatih Mutlu

Son Okuma
Ali Adem Yörük

VakıfBank Kültür Yayınları
İnkılap Mahallesi
Dr. Adnan Büyükdizeni Caddesi
No: 7/A1 – Kat 13
34768 Ümraniye / İstanbul
Telefon: 0 216 285 9571
www.vbky.com.tr - info@vbky.com.tr
Sertifika No: 40141

© Vakıf Pazarlama San. ve Tic. A.Ş., 2018
© 1942, 1981 Klett-Cotta - J.G. Cotta'sche
Buchhandlung Nachfolger GmbH,
Stuttgart

ISBN 978-605-7947-16-1

*Kitabın tüm yayın hakları J.G. Cotta'sche
Buchhandlung Nachfolger GmbH
aracılığıyla VakıfBank Kültür Yayınları'na
aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek
şartıyla yapılacak sınırlı alıntılar
dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın
hiçbir elektronik veya mekanik araçla
çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevî ve
mali hakları saklıdır.*

Baskı
Mega Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş.
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1
Baha İş Merkezi A Blok Kat: 2
34310 Haramidere, Avcılar / İstanbul
Tel: 0212 412 1700
www.mega.com.tr - info@mega.com.tr
Sertifika No: 44452

1. Baskı: Kasım 2018
3. Baskı: Kasım 2025

KARA VE DENİZ:
BİR DÜNYA TARİHİ İNCELEMESİ
CARL SCHMITT

TÜRKÇESİ
GÜLTEKİN YILDIZ

CARL SCHMITT

20. yüzyılın önde gelen hukuk ve siyaset teorisyenlerinden biri olan Carl Schmitt (11 Temmuz 1888-7 Nisan 1985) Plettenberg, Westphalia'da dünyaya geldi. Wilhelm Prusyasından Weimar Cumhuriyetine uzanan sancılı bir çağda Berlin, Münih ve Strazburg'da siyaset bilim ve hukuk öğrenimi gördü. 1933'te Berlin Üniversitesinde hukuk profesörlüğüne atandı. Aynı yıl Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi (NSDAP) üyesi oldu. İkinci Dünya Savaşının sonuna dek Nazizmle bağlarını koparmayan Schmitt, siyasal düşünceye dost-düşman, olağanüstü hal, politik romantizm gibi kavramlar etrafında pek çok tartışma ve kavramsallaştırmayla katkıda bulundu. *Siyasi İlahiyat - Egemenlik Kuramı Üzerine Dört Bölüm, Siyasal Kavramı, Parlamentar Demokrasinin Krizi, Kanunilik ve Meşruiyet, Partizan Teorisi - Siyasal Kavramı Üzerine Bir Arasöz, Hamlet ya da Hekuba - Zamanın Oyuna Baskını* (VBKY), *Hukuki Düşüncenin Üç Türü, Roma Katolikliği ve Politik Form* (VBKY), *Değerlerin Tiranlığı - Bir Hukukçunun Değer Felsefesi Hakkındaki Mülâhazaları, Yeryüzünün Nomosu* adlı eserleri Türkçeye çevrilmiştir.

GÜLTEKİN YILDIZ

1973'te İstanbul'da doğdu. İstanbul Özel Alman Lisesi ve Boğaziçi Üniversitesi Tarih bölümünde öğrenim gördü. Marmara Üniversitesi TAE Yakınçağ Tarihi bilim dalında yüksek lisans ve doktorasını tamamladı. 1998'de Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih bölümünde başladığı akademik kariyerine, 2010'dan beri İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih bölümünde devam etmektedir. Harp Akademileri Komutanlığı ve Hava Harp Okulunda lisans ve yüksek lisans seviyesinde harp tarihi ve savaş felsefesi dersleri vermiş (2010-2016); Milli Savunma Üniversitesi Atatürk Stratejik Araştırmalar Enstitüsünde müdürlük (2017-2020) ve Kara Harp Okulunda dekanlık (2020-2023) yapmıştır. Yakınçağ askerî tarihi, ceza infaz tarihi ve düşünce tarihi alanlarında bilimsel çalışmaları, Almancadan Türkçeye kitap çevirileri ve Osmanlı Türkçesinden günümüz Türkçesine kitap aktarıları bulunmaktadır.

Kızım Anima'ya anlatılmıştır.

ÇEVİRENİN ÖNSÖZÜ

Carl Schmitt ile tanışmam, daha doğrusu onun iki dünya savaşı arası Almanya'sında kaleme aldığı metinleri okumaya başlamam, hem mekân hem zaman boyutlarında iki dünya âresinde kalmış Türkiye'yi anlama çabam sırasında sürdüğüm entelektüel izlerden birinde gerçekleşti.

Kıta içine sıkışmışlık halinden kurtulmak ve kendi içindeki bölünmüşlüğü bir büyük birlik haline sokmak üzere Kıtaya meydan okuyan Prusya'da doğup tahsil gören Schmitt, kaybedilen bir savaşın ardından intikam ateşiyle daha da saldırganlaşan Nazi Almanya'sının fikir babalarından biriydi. Schmitt Almanya adına düşünürken Kıtada; manen bağlı olduğu Roma Katolikliği adına düşünürken ise hem Almanya'da hem Kıtada kuşatılmışlığı hissediyordu. Çağdaşı diğer bazı Alman düşünürlerle birlikte sonralar hem “muhafazakâr” hem de “devrimci” olarak tavsif edilmesinin sebebi de bu kuşatılmışlığa karşı aldığı fikrî ve siyasî tavırlarda saklı olmalıdır: İngiltere'nin hegemonik güç haline geldiği bir dünyada Almanya'yı; ekonomik-teknik aklın hâkim kılındığı bir dünyada siyasî-hukukî iradeyi; kendini yönetmeye talip insana karşı aşkın bir iktidarı savunmak.

Aslında Schmitt'in bu ve diğer metinlerini anlamak, kendini benzeri bir kuşatılmışlık içinde hissederek muhafazakâr olmanın isyan etmeği ilzam ettiği bir tarihî varoluş tecrübesi ile mümkündür. Schmitt'i II. Dünya Savaşı sonundan 20. yüzyılın sonlarına kadar yok sayan Anglo-Amerikan fikir âlemi ona ihti-

yaç duymayacak kadar galip ve muktedir olduğu için bunu yaptığı gibi; onun metinleriyle tanışıp alışverişe girmeyi tercih eden okuyucunun da ona ihtiyaç duyacak kadar mağlup ve madun olduğu söylenebilir.

Schmitt'i ilk okumaya başladığımda sadece bir kitabı Türkçeye, bir ya da iki kitabı İngilizceye çevrilmişti. Aradan geçen senelerde, bilhassa 11 Eylül'den sonra vaziyet değişti. Schmitt'in yazdıkları hatırlandı, ona yapılan atıflar arttı, hakkında incelemeler kaleme alındı. Ama Schmitt'e sahip çıkanlar, çoğunlukla, Ricoeur'ün hermenötikçi yorum analizini oldukça zorlayarak, onu kendileri üzerinden anlamak yerine kendilerini ona söyletmek isteyenler oldu. Global hegemonyanın adına yeni-muhafazakârlık (*neo-conservatism*) denen yeni söylemi üretenler, hocaları Leo Strauss'u Amerika'ya gönderen referans mektubunun sahibi Carl Schmitt'i de hatırladılar; II. Dünya Savaşı sonrası benzer bir entelektüel akıbete uğrayan çağdaşı Martin Heidegger'i de. Her ikisi hakkındaki Nazilere destek vermek, Hitler'i iktidara getiren zemini hazırlamak ve anti-semitizme karşı tavır almamak hatta destek vermek gibi suçlamalar yürürlükten kaldırılmadıysa da, ABD'de yeşeren "yeni imparatorluk" ütopyasının "karar anı" ya da "911/acil hal" arayışı, yaklaşık yarım yüzyıldır İngilizce konuşulan dünyada yok sayılan her iki düşünürü de "akademik/entelektüel piyasa"ya yeniden sokuverdi. SSCB sonrası dünyada global kapitalizmin sebep olduğu sosyal problemlere cevap vermek için "daha güçlü bir devlet" ve "milliyetçilik" e sarılan eskinin sol Hegelcilerinin de katılmasıyla, başta Schmitt olmak üzere, iki dünya savaşı arasının "muhafazakâr devrimci" olarak adlandırılan Alman düşünce çevresine rağbet arttı.

Bismarck Prusya'sında yürürlüğe sokulan Katoliklik karşısı *Kulturkampf* uygulamaları altında yetişmiş bir Katolik azınlık mensubu olan Schmitt'in entelektüel hayatı, Avrupa'nın din

ve siyaset tarihinde keskin örnekleri çok olan dar mezhepçi bir azınlık ayrılıkçılığı (sekteryenlik) çizgisini takip etmemiştir. Bununla beraber o bir radikaldir ve muhalefet ettiği şeylerin listesi bir hayli uzundur. Hiç şüphe yok ki, Schmitt, adına çok partili parlamenter demokrasi denilen siyasî rejimin kendi gördüğü suretlerine muhalif olmuştur –tıpkı, I. Dünya Savaşındaki mağlubiyet sonrası kurulan Weimar Cumhuriyetinde güçlü bir siyasî alternatif olarak beliren proleter sınıf diktatörlüğünü yücelten sosyalizme olduğu gibi. Schmitt'in ekonomik krizlerle sallanan iki dünya savaşı arası Almanya'sında büyük sermaye çevreleriyle ünsiyeti olduğu söylenebilir, ancak “ekonomik akıl” da, “teknik akıl” da muhalefet ettikleri listesinden hiç düşmemiştir. Ömrünün ilk yarısında inanmış bir Katolik ya da en azından Katolik kültürüne aşina biri olarak “kozmpolit” bir dünya tasavvuruna sahip gözüken Schmitt, İngiltere ve/veya ABD hegemonyası altında bir dünya devletine de, Milletler Cemiyeti'ne de, kapitalist dünya ekonomisinin millî devletleri ortadan kaldıran depolitizasyonuna da karşıdır. Schmitt bir teolog değildir, ya da bir Katolik hukuk adamı. Lâkin bir bilim felsefesi olarak pozitivistin hukuka ve siyaset teorisine sirayetine de muhaliftir. Şahıs ve grup hâkimiyetini pekiştirdiğini düşündüğü “nötr devlet” de hukukî pozitivistin eseri “kanun devleti” de onun pek çok eserinde sistematik olarak tenkit ettiği temel olgulardandır. Bu kadar uzun bir muhalefet listesi barındıran Schmitt külliyyatının, kendilerine göre seçme yapabilecek pek çok siyasî gruba fikrî lojistik sağlamasına da şaşmamak gerekir. Esasen, ne kadar politik duruş varsa, Schmitt'in âsârına ulaşan o kadar yorum yolu da bulunabileceğini kabul etsek de, onun külli olarak karşı durduğunun ne olduğunu tesbit etmeden bir ya da iki muhalefet maddesini seçip almanın sefaletini de vurgulamak onun hatırasına vazifemiz sayılmalıdır.

Carl Schmitt'in II. Dünya Savaşı sırasında kaleme aldığı *Kara ve Deniz* adlı risalesi, onun Sırp asıllı Duschka Todoroviç ile 1926'da yaptığı ikinci evliliğinden olma kızı Anima'ya anlattığı tarih/tarih felsefesi dersleri şeklinde kurgulanmıştır. Ancak, parçası olduğu tarihî bağlam dikkate alındığında, Schmitt'in her metni gibi bunun da siyasî bir hesaplaşma kastı taşıdığı daha açık ortaya çıkar. Schmitt'in NSDAP'deki görevlerinden uzaklaştırılması sonrasında, görünüşte günlük siyaset çekişmelerinin dışında kaldığı bir zaman diliminde kaleme aldığı *Kara ve Deniz*, dünya hayatının başlıkta adı geçen bu iki temel unsurunca temsil edilen devrin iki ayrı siyasî kudretini, iki ayrı varoluş şeklini, iki ayrı dünya tasavvurunu iki kutup olarak tefrik ve tahlil eder.

Siyaset pratiği üzerine yazdıklarında Hegel'in izinde bir "devlet mistiği"ni andırsa ve mükemmel bir siyasî teşkilat için yönetenle yönetilenin aynılığı/özdeşliğini (*Identität*) şart koşsa da, Schmitt birlikten çok temsili öne çıkararak aşkın (*transandantal*) bir siyasî kudreti tefrik etmekte ısrar eder. Bu esas "fark" üzerine kurulu dünya tasavvuru, çağdaşı Ernst Jünger'in ifadesiyle, bir merâtib silsilesi (*Rangordnung*) içinde varoluşu ikilikler üzerine kuruludur.

Otantik varoluş alanı ve imkânını tehdit altında hisseden dönemin Alman muhafazakârı için bu ikiliklerin hepsi, siyasî olanın temeli kabul ettiği "dost-düşman" tefrikine dayanır. Muhayyel bir cemaat olarak "Alman milleti"ni, muhayyel bir aşkın birlik zemini olarak ise "Almanya"yı tasavvur eden ve mensubu oldukları bu iki kolektif kimliği de tehdit altında gören Prusyalı muhafazakâr/milliyetçi düşünürlerin ekseriyeti gibi, Schmitt için de düşman, İngiliz/İngiltere ve Yahudi/Yahudiliktir. Carl Schmitt'in *Kara ve Deniz*'de karşı karşıya konumlandığı *Leviathan* ile *Behemoth*, saf denizci varoluş ile saf kara varoluşu, aslında yaşadığı tarihî andaki Protestanlık ile Katoliklik, İngiliz ile Alman, bencil kapitalist tüccar ile kahraman kara askeridir.

Leviathan, Ahd-i Atik'in o meşum ve tuhaf deniz canavarı, karadakinin boğazına dolanır, onu kuşatır, ona ambargo uygular, böylelikle onu öldürmese de açlığa mahkûm eder –tıpkı 19. yüzyılın global deniz gücü Britanya İmparatorluğu gibi. Ancak Schmitt'in *Kara ve Deniz*'i, basit ve sığ bir *Leviathan* taşlaması, denize dayalı varoluşa karşı karacının baştan kaybetmiş romantik bir başkaldırısı değildir. Aksine, devam etmekte olan bir kıtadan “huruc harekâtı”na tarihî ve felsefî zemin bulma çabasıdır, kendini fiziken kuşatanı fikren kuşatma, ihata etme gayretidir. Esas tefrik ve zıtlığı denize dayalı ve karasal varoluş şekilleri arasında yapıyor gözüксе de, Schmitt Avrupa denizciliğinin bir iç deniz olan Akdeniz'den dışarı çıkıp okyanuslara talip olmasına, balinanın peşinde denizlerde seyreden Kuzey ve Batı Avrupalı avcılara, yeni gemileriyle denizcilikte Katolik İspanyollarla Portekizlileri sollayıp geçen Atlantik çocuğu Hollandalılar ile İngilizlere, Katolik İspanyol gemilerine denizleri dar eden Protestan korsanlara “düşman” gözüyle bakmaz. Aralarına Almanları da katarak, denizciliğe katkıda bulunan bütün Avrupalı halkları takdirle yâd eder.

Kıta Avrupa'sında yaşanan Katolik-Protestan mücadelesinin, Reform ile Reform Karşıtlığı savaşının denizler üzerinde bütün Dünya sathına yayılarak sürdüğünü söyleyip Huguenotlar, Hollandalılar, İngilizleri bir tarafa, İspanyolları diğer bir tarafa koysa da, Schmitt esas meseleyi burada aramaz. Onun *Kara ve Deniz*'de dertlendiği, ilk bakışta şaşırtıcı bir şekilde, denizin karadan kopması ya da denizcinin karalıya galebe çalması değildir. Kitanın yanı başındaki Adada, sadece bir nesil öncesinin usta koyun çobanlarının dünya denizcilerine dönmesi değil; o çobanların denizleri karaya çevirmeye, denizlere komşu sahillerde yaşayanları koyunlaştırmaya çalışmalarıdır onu rahatsız eden. Sadece deniz üzerinde harbin değil, balina avcılığının da fen/bi-

lim haline gelip mekanize olması, o kadim avın/dostun üzerine zırlı buharlı gemilerin güvertesinde topla tüfikle gidilmesidir. Okyanusların, hem korsanların hem de balinaların kendi izlerini kaybettirerek gönüllerince dolaşıp seyredecekleri yerler olmaktan çıkmasıdır.

Schmitt bu tenkitlerine dayanarak, Britanya İmparatorluğunun deniz hâkimiyetini önceki tarihî benzerlerinden ayırır ve onun biricikliğinin altını çizer. Bunun insanlığın mekân tasavvurunda sebep olduğu kırılmaya işaret eder. Ona göre, bu bir devrimdir ve bir “boşlukta yaşama hissi”ni beraberinde getirmiştir. Savaş uçaklarının geliştirilmesiyle daha da keskinleşen bu nihiлист iklime Schmitt’in *Kara ve Deniz*’de verdiği tepki, O. Spengler’in ve F. Nietzsche’nin pesimist kehanetlerinden çok Ernst Jünger ve Martin Heidegger’in “hiçlik”le yüzleşmeyi deneyen radikal felsefeleriyle benzer bir çizgidedir. Evet eski *nomos* da, eskimiş kıstas ve nisbetler de ortadan kalkıyor olabilir. Ancak bu, yeni gelenin sadece ölçsüzlük ile *nomos* düşmanı bir hiçlik olduğu anlamına da gelmez. Mühim olan değişen şartları tanımak ve lo-komotif gücü elbette Almanya olacak yeni bir büyük alan düzeni (*Grossraumordnung*) kurabilmektir.

Carl Schmitt’in bu metni de, onun içinde yaşadığı çağın bir çocuğu, yani kadim tabirle bir *ibnu’l-vakt* olduğu kadar, çağının ruhunu anlayıp ona sahip olmaya çalışan bir *ebu’l-vakt* olarak tavsifine de cevaz verir mahiyettedir. Schmitt bir akademisyen, bir filozoftur; ama evveleminde derdi olan, kasti olan bir insandır. Onun Katolikliği, Almanlığı, 1930’larda savunduğu siyasî fikirleri, elbette tarihî Schmitt suretinin inkâr edilemez hassalarıdır. Ancak Schmitt’in “keşfederek muhafaza” etmeye çalıştığı şey, o hiç eskimeyip devrederek yenilenen kadim olandır. Onun metinlerini kendi malı kılmak için okuyucusunda bulunması gereken en önemli vasıf da bizce budur: İnsanlığa dair kadim olanı keşf ve muhafaza etmek.

Carl Schmitt'i Avrupa düşünce tarihinin, felsefe tarihinin, Hegel sonrası Alman idealist düşüncesinin, Katolik teolojisinin, Nazi devri Almanya'sının onun bir parçası olarak akademik araştırmaya ya da politik hesaplaşmalara mevzu kılmadan önce ve sonra esas yapılması gereken onun bu derdini anlamaya çalışmak olmalıdır. Çünkü bütün bir iktidar medhiyesine, devlet müdafasına, iki Dünya Savaşı arası devrin totaliter *Zeitgeist*ına mahsus yazıp çizdiklerine rağmen, Schmitt'i bugün mütehakkimlerden çok madunlara, kuşatılmışlara, depolitize edilerek istismar edilen insanlara yakın kılan onun da kendini böyle hissedişidir.

İlk baskısı, Schmitt'in bir diğer eseri olan *Roma Katolikliği ve Politik Form* ile birlikte dokuz sene önce yayımlanmış olan *Kara ve Deniz*'in, okurlarla tekrar buluşmasına vesile olan Dr. Hasan Aksakal ve Dr. Çağdaş Dedeoğlu ile bu kitabın yayımını üstlenen VakıfBank Kültür Yayınları'na teşekkür ederim. Ayrıca Schmitt'in bu eserini Türkçeye kazandırmak için geçmiş zamanda beni teşvik etmiş olan değerli büyüğüm Prof. Dr. Hüsamettin Arslan'ı da burada tekrar hasret ve rahmetle anıyorum.

Gültekin Yıldız
İstanbul, Ekim 2018

İnsan bir kara varlığıdır; karaya ayak basan bir varlıktır. Sabit kılınmış yer üzerinde durur, yol alır ve hareket eder. Bu onun durduğu yer ve zemindir; bakış açısını bu vasıta ile elde eder; intibalarını ve âlemi seyretme tarzını bu belirler. Sadece ufkunu değil, yürüyüşünün ve hareketlerinin şeklini, vücudunu da yeryüzünde doğmuş ve yer üzerinde hareket eden bir canlı varlık olarak elde eder. Üzerinde yaşadığı gök cismini de bunun neticesi olarak “yeryüzü” olarak adlandırır; oysa bilindiği üzere, onun sathına karşılık gelenin neredeyse dörtte üçü su ve yalnızca dörtte biri toprak olup içinde en geniş kara parçaları dahi sadece adalar gibi yüzmektedir. Bu yeryüzümüzün bir küre şeklinde olduğunu bildiğimizden beri, en büyük bir kendiliğinden anlaşılabilirlikle “yeryuvarlağı”ndan ve “yerküresi”nden söz ediyoruz. Sen, bir “deniz yuvarlağı” ya da bir “okyanus küresi” tasavvur etmek zorunda kalmayı garip buluyor olmalısın.

Bu taraftaki bütün varoluşumuz, baht ve bahtsızlığımız, neşe ve kederimiz, bizim için “dünyevî” hayattır ve –durumuna göre– ya bir dünyevî cennet ya da bir ıstırap dünyasıdır. Halkların en eski ve derin hatıraları ve tecrübelerini sakladıkları birçok efsane ve destanda arzın insanların koca anası olarak kendini göstermesi böylece açıklanabilir olmaktadır. O, bütün ilâhların en eskisi olarak nitelendirilir. Kutsal kitaplar, bize, insanın topraktan geldiğini ve tekrar toprak olmak durumunda olduğunu anlatır. Toprak onun anaç zemindir; buna göre o, toprağın bir oğludur. Hemcinsi

olan diğer insanlarda topraktan kardeşlerini ve topraktan hemşerilerini görür. Ananevî anâsır-ı erbaa/dört unsur –toprak, su, ateş ve hava– arasında, toprak insanın tesiri altında olan ve ona en kuvvetli tesir eden unsurdur. İnsan varoluşunun dört unsurdan bir başkasıyla toprakla olduğu kadar kuvvetle şekle sokulabilmesi, ilk bakışta sadece muhayyel bir ihtimal olarak gözükmektedir. İnsan bir balık değildir ve bir kuş da ve ateşten bir varlık hiç değildir, farzımuhal böyle bir şey var olsa bile.

O halde insan varoluşu ve insan cevheri özünde tamamen toprağa bağlı ve sadece toprakla mı alâkalıdır ve diğer unsurlar gerçekten de sadece toprağa çekilen ikinci derece şeyler midir? Bu kadar basit değil. Tamamen toprağa bağlı olmasında karar kılınmış bir insan varoluşundan başka bir şeyin mümkün olup olmayacağı meselesi, düşündüğümüzden daha yakındır. Sadece bir deniz kıyısına gidip kafanı kaldırıp bakman yeter ve o anda denizin heybetli yüzü ufku kuşatır. İnsanın, bir sahilde, tabii surette karadan dışarı denize doğru bakıp da bunun tersine denizden karanın içine doğru bakmaması dikkate değerdir. İnsanların derin, umumiyetle bilinçdışı hatıralarında, su ve deniz bütün hayatın sırlı sebebi evvelidir. Çoğu halk, efsane ve destanlarında, sadece topraktan doğma olanları değil, deniz kökenli ilâhları ve insanları da hatırlar. Herkes okyanusun ve denizin oğullarıyla kızlarının hikâyesini anlatır. Dişi güzelliğinin ilâhesi Afrodit, deniz dalgalarının köpüğünden yukarı çıkmıştır. Okyanus, başka çocuklar da meydana getirmiştir ve biz de ilerleyen kısımda, köpükten doğma dişi güzelliğin o büyüleyici resmine pek benzer olmayan “denizin çocukları” ve vahşi “deniz köpükleri”ni tanıyacağız. Bir anda burada toprağın ve sabit karaninkinden başka bir âlem görürsün. Şimdi şairlerin, tabiat filozoflarının ve tabiat bilimcilerinin bütün hayatın mebdesini suda aramasının nedenini ve neden Goethe’nin tazim edici mısralarında bunu terennüm ettiğini anlayabilirsin: